

Stećci, hačkari i ororotsi

Prije pet tisuća godina, a to bi odgovaralo i preddinastičkom periodu u Egiptu, svijet se neko vrijeme bavio izgradnjom megalitskih struktura. U egzotičnim, siromašnijim krajevima građene su piramide i uređivani prostrani parkovi.

Dva su razloga tome: klimatski i turistički.

Desetina Armenije, tisuću petsto metara nad morem brdovite i brojnih vodotokova, danas kao i u prapovijesti, park su prirode.

Na karti zeleno je Armenija, a crveno parkovita BiH.

Svijet je u Zgoščanskom parku, današnja BiH i okolina, za dodatnu atrakciju posjetiocima izgradio piramide, u vodotocima instalirao kugle aludirajući na kruženje vode u prirodi i razmjestio brojne stećke, kamene panoe.

Na ambijentalnim stećcima, utjelovljenim na priči o piramidi, dane su za potrebe parka dvije vrste informacija. Na dijelu izloženom jugoistočnom vjetru su simboličke informacije o objektima za osvježavanje vjetra, piramidama, a na ostalom su scene vezane za turističku privredu: demonstracija folklornih vještina; uzgoja i lova jelena i servisne svakodnevice. Prikazi na mnogobrojnim stećcima su, jasno, pojednostavnjeni, stilizirani.

Slične informacije u izletničkom Noratusu u Armeniji ispričane su na razdvojenim megalitima. Niskom nalik škrinji, ororotsu za odmor namjerniku, ispisanom reljefnim scenama domorodačkog života, i u vidokrugu metar i pol visokim pločastim hačkarima s vjetrenom pričom.

Zgrbljeni hačkari podsjećaju na niz vjetar polegnuto klasje žita.

Hačkari i ororotsi u Noratusu

Simbolički prizor na pročelju nekih stećka Zgoščanskog parka.

Na dva sučeljena brida (piramidalni objekti kod Visokog) vrtloži se vjetar i propuh iz dva spojena tunela. Tako osvježavana fronta vjetra natkriljuje krajobraz.

Često je na stećcima stilizirani križ kao vjetreni slap, no, tada je uz njega dodan opis piramide - skup njezinih objekata pretočen u mjesečast objekt s izdvojenim izvorom podzemnog propuha (rozeta). Prikaz se odnosi na jednu od piramida u Zgoščanskom parku, onu kod Visokog.

Uz križeve na hačkarima nema identifikacije piramide. U Armeniji ne postoje, a ipak kao i stećci, pričaju o frontalnoj prepreci koja stvara vjetrene vrtloge osvježavane grožđem, o sustavu za ublažavanje vjetra. Na hačkarima nema naznake podzemlja.

Izletnički krajobrazi, slični sadržaji i simbolički elementi na izloženim monolitima jednakih na pravcu jugoistočnog vjetra, slične reljefne tehnike,

idu u prilog zajedničkom izletničkom projektu stećaka i hačkara, globalnom projektu.

Za razliku od stećaka raštrkanih po krajobrazima koji izletnike tek upućuju, hačkari i ororotsi su atrakcija sama po sebi.

Njihov filigranski izraz traži strpljenje, vrijeme i ljubav kojoj ni do danas strast ne popušta.

Takvo uljepšavanje prastarih uzoraka, jednako je trudu čipkarica.

Da se hačkari uklapaju u globalnu priču kaže postament oblika sanduka s arkadama viđen na mnogim stećcima.

Noratus, Armenija

Stećci prikazom arkada govore o hladnom i bučnom propuhu u kućama asocirajući se na piramide, na instalacije za ublažavanje toplog vjetra, na jednaku sinergiju vjetra, propuha i bridova.

Stela prapovijesnog Egipta govori o istom.

Na kući niz je vrata kroz koja istrujava i vijori sikćući propuh guran vjetrom.
Soko kontrolira sustav.

Davorin Vrbančić